

Процес становлення й розвитку бойових мистецтв як вимога сучасності

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. У другій половині XIX ст. в японському суспільстві почалися переміни, які стали каталізатором початку нової епохи в бойових мистецтвах, яку по праву можна назвати епохою Особистостей. Почався відлік нового часу в бойових мистецтвах, а імена великих людей стали опорними бастионами досягнень фізичних можливостей людей на шляху їх удосконалення й розвитку фізичної культури.

Для розв'язання поставленої проблеми проведено дослідження діяльності таких реформаторів і засновників сучасних будо-мистецтв, як Дзігоро Кано – засновника «Кодокан дзюдо»; Гітіна Фунакосі – «батька» сучасного карате-до, ініціатора створення стилю «Шотокан»; Іллі Йорги – засновника «Фудокан карате-до», будо-синтезу культур Сходу й Заходу з домінуванням європейської наукової думки в галузі фізичної культури та спорту.

Завдання дослідження – проаналізувати процес становлення й розвитку бойових мистецтв.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Пальма першості реформування бойових мистецтв, згідно з вимогами сучасності, із використанням передових досягнень фізичної культури та спорту, безумовно, належить засновнику Кодокан дзюдо – Дзігоро Кано, оскільки він один із перших відмовився від старих підходів і методів у викладанні бойових мистецтв та сформував свою новаторську систему фізичного вдосконалення.

Працюючи над становленням своєї школи, Дзігоро Кано зрозумів, що одних тільки технічних прийомів і ритуалів недостатньо. Справа в тому, що до Кано всі керівники шкіл дзю-дзюцу розглядали своє мистецтво виключно тільки як самозахист, тобто прикладну й кланово закриту систему. Тому Кано, насамперед, проголошує, що його школа широко відчиняє двері для кожного бажаючого та головною ідеєю виховання школи є пропаганда здорового японського духу й оздоровлення нації.

Окрім того, ще одне суттєве новаторство покладено в основу становлення системи Кано. Річ у тім, що в ті часи в Японії взагалі не існувало такого сучасного поняття, як спорт. У викладанні бойових мистецтв не було ніякої методичної бази, здебільшого вчителі передавали учням свій особистий досвід. Навчаючись в університеті, Дзігоро Кано відвідує лекції з анатомії, фізіології людини, гігієни людини, які читали викладачі з Франції, Німеччини, Голландії. Там же він знайомиться із західною основою спортивного виховання. Для поглиблення цих знань Кано також самостійно працює в бібліотеках і поступово починає розуміти суть західних досягнень у галузі педагогіки, фізичного виховання й спорту. Це розуміння наштовхнуло його на думку звернутися за допомогою в розробці нової концепції викладання дзю-дзюцу до одного із найвідоміших тоді в Японії іноземних лікарів, німця Ервіна Бельца. Тому безпосередньо Бельцу належить заслуга в розробленні нової концепції дзюдо [3].

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що, розвиваючи свою систему нібито тільки в рамках нової японської ідеології, Дзігоро Кано все ж з успіхом використав прогресивні західні технології того часу в галузі фізичної культури й спорту. Дзюдо стало поєднанням двох, на перший погляд, несумісних основ – японського традиційного виховання бійця в дусі національного етикету та західної системи фізичного виховання.

На відміну від Кано, який був творцем «Кодокан дзюдо», Гітін Фунакосі вшановується як «батько» сучасного карате, його представник і взірць цього бойового мистецтва.

У травні 1922 р. Міністерство освіти Японії виступило в ролі організатора Національної спортивної виставки, у програму якої входила й демонстрація бойових мистецтв. Запрошення прийшло також у Відомство освіти Окінави. Таким чином, окінавському карате випав шанс бути представленим вищому класу японського суспільства. Представником Окінави обрано Гітіна Фунакосі, він був майстром карате, дослідником, викладачем, блискучим громадським діячем та оратором, тому офіційні кола Окінави вирішили, що Фунакосі буде ідеальним представником [1].

Старанно продумана Фунакосі програма демонстрації карате мала великий успіх у відвідувачів виставки й справила велике враження на Дзігоро Кано, який запросив його викладати карате в Кодокані.

Фунакосі був вражений інтенсивністю тренувань із дзюдо, їх кількістю, фізичною підготовкою та високим рівнем майстерності учнів, оскільки нічого подібного у вивченні карате на Окінаві не було. Викладацька діяльність Фунакосі проходила дуже добре й Кано запропонував йому очолити в Кодокані відділення карате. Однак Фунакосі змушений був відмовитися, оскільки відчув небезпеку того, що карате буде поглинуте величезним інститутом Кодокан дзюдо.

Окінавські майстри були поганими політиками, бо не дуже реалістично оцінювали ситуацію й навряд чи могли зрозуміти, що пропаганда якоїсь окінавської народної традиції, до того ж своїм походженням сягаючої Китаю, буде сприйнята японцями надто неоднозначно. Фунакосі зрозумів, що грати за «окінавськими правилами» та підкоритися носіям окінавської традиції безглуздо: це не принесе успіху, а карате назавжди лишиться на рівні провінційного курйозу.

Тому Гітін Фунакосі починає поступово й методично реформувати окінавське карате, рішуче відмовляючись від старих традицій і методів викладання. У 1922 р. Фунакосі публікує першу книгу із сучасного карате «Рюкю кемпо-карате» («Кулачні прийоми “китайської руки” на островах Рюкю»). Щоб стимулювати учнів до поетапного просування в карате, він приблизно в 1924–1926 рр. упроваджує систему атестації та класифікації рівня знань із присудженням рангів – учнівських розрядів (кю) і майстрових ступенів (дан). Система була схожа на ту, яка прийнята в Кодокан дзюдо. Окрім того, для підсилення ефекту корпоративності своєї діяльності він також упроваджує в карате єдиний стандарт форми одягу, більш легкої, ніж та, що прийнята в дзюдо [5].

Тридцять років – період становлення карате в Японії. Із часом воно стало дуже популярним. У 1935 р. Фунакосі публікує нову книгу, сама назва якої «Карате-до кьохан» («Шлях карате: настанови») свідчила про те, що карате перестало бути просто мистецтвом – воно стало «Шляхом», і слова «карате» Фунакосі писав уже не як «китайська рука», а як «порожня рука». Отже, завдяки реформаторській діяльності Гітіна Фунакосі та його учнів карате впевнено поширювалося й займало важливе місце в сучасній культурі будо.

У п'ятдесятих роках почався масовий процес експорту колись регіонального бойового мистецтва Окінави по всьому світу, це вже було нове в розвитку цього бойового мистецтва.

1980 р. став для Заходу знаменним тим, що на території Європи виникла нова унікальна й своєрідна Міжнародна федерація традиційного карате Фудокан (ITFKF), (на сьогодні вона називається Всесвітньою федерацією традиційного Фудокан-Шотокан карате-до (WTFSKF). Про унікальність створеної організації свідчить хоча б той факт, що вперше карате-організацію такого рівня та масштабу створив європеець, серб за національністю – професор, доктор медицини Ілля Йорга [2].

Принципи, покладені в основу карате Фудокан, – це принципи всіх східних бойових мистецтв, особливо японських, які модифіковані разом з іншими світовими традиціями. У Фудокані важливими є також моральні категорії та відповідні філософські ідеї, а точні наукові знання – це тільки способи для роз'яснення його головних принципів. Сучасні погляди й знання техніки Фудокану ґрунтуються на досвіді Японської асоціації карате (ЖКА), Шотокан карате, а також на специфічних знаннях Йосітаки Фунакосі, Тецуї Мураками, Тайдзі Казе, Хідетаки Нісіями, а також на досягненнях інших стилів карате та їхніх методів [4]. Окрім цього, базова техніка цього стилю містить техніку Шотокану, Годзю-рю, Сіто-рю й Вадо-рю та ґрунтується на глибоких знаннях майстра Йорги у сфері техніки й тактики, фізіології, біомеханіки рухів у карате, а також принципів фізичного та духовного розвитку.

Головною відмінною рисою майстра Іллі Йорги є струнка технологія, побудована на змісті, закономірностях, принципах і методах, які забезпечували глибину у викладенні основних глобальних ідей у сфері руху, дихання та харчування.

Будучи у своїй основі просвітницьким органом, на сьогодні ще досить молода, динамічна освітня організація – Всесвітня федерація традиційного Фудокан-Шотокан карате-до (WTFSKF) – уже широко відома в Європі та у всьому світі. Вона має високий рейтинг як у Європейській федерації традиційного карате-до (ETKF), так і в Міжнародній федерації традиційного карате-до (ITKF). Сьогодні Всесвітня федерація традиційного Фудокан-Шотокан карате-до (WTFSKF), якою керує засновник Фудокан карате-до, професор, доктор медицини Ілля Йорга, котрий має 10 Дан карате, об'єднує провідних інструкторів, тренерів, керівників національних і клубних організацій Фудокан Карате-до у всьому світі, у тому числі й в Україні. У свій час за активну діяльність у розвитку традиційного карате-до Всесвітня федерація традиційного Фудокан-Шотокан карате-до (WTFSKF) отримала високу оцінку професора Хідетаки Нісіями.

Висновки й перспективи подальших досліджень. На початку XIX ст. Дзігоро Кано перший розпочав процес реформування дзю-дзюцу, згідно з вимогами сучасності з використанням передових досягнень світової науки, особливо європейської, у сфері педагогіки, фізичної культури та спорту.

Гітін Фунакосі на початку XX ст. продовжив цей процес уже на прикладі регіонального окінавського бойового мистецтва карате.

Фудокан карате-до, створене Іллею Йоргою, – це подальший і закономірний розвиток бойових мистецтв відповідно до вимог сучасності, підсумком яких стало те, що на початку вісімдесятих років на теренах Європи з'явилося нове будо-мистецтво – традиційне карате, Фудокан, карате яке створили європейці.

Список використаної літератури

1. Бишоп М. Окинавское каратэ: учителя, стили, тайные традиции и секретная техника школ воинского искусства / Марк Бишоп. ; пер. с англ. А. Кратенкова. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2001. – 304 с.
2. Гірак А. М. Традиційне карате Фудокан : навч. посіб. для студ. / А. М. Гірак. – Рівне : Міжнар. ун-т «РЕГ» ім. академіка Степана Дем'янчука, 2004. – 315 с.
3. Маслов А. А. Путь воина / А. А. Маслов. – Ростов н / Д. : «Феникс», 2004. – 432 с.
4. Йорга Илья. Традиционное Фудокан каратэ – Мой путь. Основные психофизические принципы / Илья Йорга. – Белград : [б. и.], 1998. – 117 с.
5. Стивенс Джонс. Три мастера Будо / Джон Стивенс. – Киев : «София», 1997. – 96 с.

Анотації

У статті розглянуто діяльність таких реформаторів і засновників сучасних будо-мистецтв, як Дзігоро Кано – засновник «Кодокан дзюдо», Гітіна Фунакосі – «батько» сучасного карате-до, ініціатор створення стилю «Шотокан» та Ілля Йорга – засновник «Фудокан карате-до».

Ключові слова: бойові мистецтва, дзю-дзюцу, кодокан, дзюдо, карате-до, шотокан, фудокан, будо.

Анатолій Гірак, Лідія Завацкая. Процесс становления и развития боевых искусств как требование современности. В статье рассмотрена деятельность таких реформаторов и основателей современных будо-искусств, как Дзигоро Кано – основатель «Кодокан дзюдо», Гитина Фунакоси – «отец» современного каратэ-до, инициатор создания стиля «Шотокан» и Илья Йорга – основатель «Фудокан каратэ-до».

Ключевые слова: боевые искусства, дзю-дзюцу, кодокан, дзюдо, каратэ-до, шотокан, фудокан, будо.

Anatoliy Girak, Lidiya Zavatskaya. The Process of Establishment and Development Of Martial Arts As Requirement Of the Present. The article deals with the activity of such reformers and founders of modern budo-arts as Kano Jigoro, founder of «Kodokan judo», Gichin Funakoshi, the «father» of modern karate, initiator of creation Shotokan-style and Ilya Yorga, the founder of Fudokan-karate.

Key words: martial art, jujutsu, kodokan, judo, karate, Shotokan, fudokan, budo.